

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЦЕНТР ІСТОРИЧНИХ СТУДІЙ З БОГЕМІСТИКИ І СЛОВАКІСТИКИ
КОМІСІЯ ІСТОРИКІВ УКРАЇНИ І СЛОВАЧЧИНИ

ІСТОРИЧНИЙ ЧАСОПИС
З БОГЕМІСТИКИ І СЛОВАКІСТИКИ

Випуск 8

СЛОВАКИ І ЧЕХИ В ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ПОСТУПІ

Ужгород
Видавництво «РІК-У» 2020

Редакційна колегія:

Ліхтей Ігор Михайлович, кандидат історичних наук, доцент (відповідальний редактор, Ужгород); **Боряк Геннадій Володимирович**, доктор історичних наук, професор, чл.-кор. НАН України (Київ); **Віднянський Степан Васильович**, доктор історичних наук, професор, чл.-кор. НАН України (Київ); **Вегеш Микола Миколайович**, доктор історичних наук, професор (Ужгород); **Вовканич Іван Іванович**, доктор історичних наук, професор (Ужгород); **Гайдош Маріан**, кандидат історичних наук, доцент (Кошиці, Словацька Республіка); **Гарбульова Любиця**, кандидат історичних наук, доцент (Пряшів, Словацька Республіка); **Дерфіняк Патрік**, кандидат історичних наук, доцент (Пряшів, Словацька Республіка); **Добубек Вратислав**, кандидат історичних наук, доцент (Прага, Чеська Республіка); **Коня Петер**, кандидат історичних наук, професор (Пряшів, Словацька Республіка); **Серапіонова Єлена Павлівна**, доктор історичних наук, професор (Москва, Російська Федерація); **Товтин Яна Іванівна**, кандидат історичних наук, доцент (Ужгород); **Шворц Петер**, кандидат історичних наук, професор (Пряшів, Словацька Республіка); **Шніцер Ігор Омелянович**, кандидат історичних наук, доцент (Ужгород).

Упорядник: І.М.Ліхтей

Рецензенти:

Адам Ян – кандидат історичних наук, доцент, Інститут історії Філософського факультету Пряшівського університету у Пряшеві (Словацька Республіка).

Товтин Яна – кандидат історичних наук, доцент, факультет історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УЖНУ».

*Рекомендовано до друку на засіданні
кафедри Античності, Середньовіччя та історії України
домодерної доби ДВНЗ “УжНУ” (протокол №1 від 31 серпня 2020 р.)*

ISBN 978-617-596-053-0 (серія)
ISBN 978-617-7868-16-2

© Центр історичних студій з богемістики
і словакістики ДВНЗ «УжНУ», 2020
© Комісія істориків України
і Словаччини, 2020
© Автори статей, 2020
© Ліхтей І.М. упорядкування, 2020
© Видавництво «РІК-У», 2020

ЗМІСТ

ВІД УПОРЯДНИКА 7

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «СУЧАСНА
СЛАВІСТИКА В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ» (СЕКЦІЯ ІСТОРІЇ)**..... 8

Олександр КАЗАКОВ. ВПЛИВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ПРЕСТОЛУ
НА МАГНАТИВ УГОРСЬКОГО КОРОЛІВСТВА В УМОВАХ
ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В КРАЇНІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА XIII – ПОЧАТОК XIV ст.)..... 8

Юліанна СЕНИЧ. СТАНОВИЩЕ ЄВРЕЇВ У ЧЕСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ
В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIV СТОЛІТТЯ..... 19

Галина ГИЧКА. ПОЛЬСЬКИЙ ВЕКТОР У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ
КАРЛА IV ЛЮКСЕМБУРГА 34

Ванесса СІЧ. ЗАСНУВАННЯ ПРАЗЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ЙОГО
РОЗВИТОК У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIV СТОЛІТТЯ 43

Мирослава ПОПОВИЧ. ЧЕСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ
РОЗГОРТАННЯ ГУСИТСЬКОГО РУХУ 51

Ярослав АНДРУСЯК. ДИНАСТИЧНО-ШЛЮБНА ПОЛІТИКА
ВЛАДИСЛАВА II ЯГЕЛЛОНА (1471–1516 рр.)..... 60

Ігор ЛІХТЕЙ. ВНЕСОК ВАЦЛАВА НОВОТНОГО У ВИВЧЕННЯ
ІСТОРІЇ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЧЕХІЇ 72

НАУКОВІ СТАТТІ 93

Matúš VOJNA. Z DEJÍN PIVOVARNÍCTVA V MICHALOVCIACH DO
ROKU 1948 93

Jana DZIAKOVÁ. CHOLEROVÁ EPIDÉMIA NA ÚZEMÍ SLOVENSKA
V ROKU 1831 Z POHĽADU SLOVENSKEJ HISTORIOGRAFIE 106

УДК 930(437)»1869/1932»Новотний:94(437)»04/14»

ВНЕСОК ВАЦЛАВА НОВОТНОГО У ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЧЕХІЇ

Ігор ЛІХТЕЙ (Ужгород, Україна)

Ліхтей Ігор. Внесок Вацлава Новотного у вивчення історії середньовічної Чехії; 16 стор., кількість бібліографічних джерел – 54, мова українська.

Резюме. У статті проаналізовано наукову спадщину відомого чеського історика-медієвіста, професора Карлового університету у Празі Вацлава Новотного (1869 – 1932). Він є учнем знаних чеських істориків Ярослава Голла та Йозефа Емлера. У своїх численних студіях найбільшу увагу В.Новотний приділяв дослідженню гуситського руху та вивченню життя й діяльності Яна Гуса. Крім того, учений підготував чотири об'ємні частини фундаментальної праці «Чеська історія», які вийшли окремими книгами. Вони охоплюють період від найдавніших часів до 1273 року. Дослідження В. Новотного не втратили своєї актуальності донині.

Ключові слова: Вацлав Новотний, Вацлав Томек, Ярослав Голл, Йозеф Емлер, Отокар Одолжилік, історія Чехії, Ян Гус, історія гуситського руху.

У вересні 2019 р. минуло 150 літ від дня народження відомого чеського історика-медієвіста Вацлава Новотного. І хоча науковий доробок В.Новотного завжди був (і залишається) у полі зору богемістів, тільки через понад 80 років після смерті вченого з'явилася перша ґрунтовна монографія про його життя і діяльність, яку підготувала чеський історик та архівіст Ярослава Гоффманова [6]. Цією працею вона, як наголосив у рецензії на книжку Франтішек Шмагель, надовго утвердила місце В.Новотного в пантеоні чеських істориків [53, s.790]. Сама ж Я.Гоффманова цілком слушно вважає, що В.Новотний – «несправедливо забутий історик»: так вона назвала газетну ювілейну публікацію про нього [7, s.24]. Тож спробуємо бодай стисло окреслити непоцінований внесок В. Но-

вотного у вивчення історії середньовічної Чехії, вклонившись у такий спосіб його світлій пам'яті.

Учений узрів світ 5 вересня 1869 р. в містечку Іванчиці (*Ivančice*), що на півдні Моравії (за 21 км від Брна), в інтелігентній освітянській родині. Його батько, теж Вацлав (1828–1895), учителював у різних освітніх закладах Чехії й Моравії, поки не потрапив до головної школи м.Іванчиці. Він був невтомним працівником на освітянській ниві, публікувався в педагогічних часописах, писав тексти й самостійно видавав збірники пісень для молоді, розважальні і навчальні матеріали для школярів, активно боронив чеську національну справу. У 1873 р. через конфлікт із німецькою громадою міста Вацлава Новотного-старшого було відсторонено від управління школою. Він з родиною перебрався у місто Чеські Будейовиці, де обійняв посаду директора першої чеської початкової школи для хлопців, яку заснувало й фінансувало місцеве товариство «Шкільна матиця» (*Matice školská v Českých Budějovicích*) [8, s.263 – 264, 267 – 268, 317 – 318; 15; 16; 17; 25, s.485; 49, s.343; 54, s.9 – 10]¹.

У Чеських Будейовицях здобув середню освіту й Вацлав Новотний-молодший. Спочатку хлопчина навчався в початковій школі, відтак восени 1879 р., коли йому виповнилося 10 літ, вступив у чеську гімназію. До речі, тут працював помічним учителем каліграфії та співу і його батько. Упродовж восьми років гімназійних студій Вацлав блискуче навчався. Крім того, він писав вірші, захоплювався музикою, співами, мав чимало інших культурно-освітніх і спортивних уподобань. Тож коли 1887 р. В.Новотний успішно завершив навчання в гімназії, то вже мав зримо окреслені духовні цінності, що їх згодом сповідував у житті: національна свідомість, яка ніколи не вип'ячувалася, але завжди була справжньою і непохитною, любов до минулого свого народу та інтерес до суспільних проблем, а ще закоханість у музику та спів. Гімназію він закінчив з твердим переконанням присвятити університетські роки поглибленому вивченню історії [7, s.24; 49, s.343 – 344].

---

¹ Деякі автори вказують місце народження В. Новотного с. Моравани (Moravany) біля Івнчиць. Див.: 50, s.34.

Восени 1887 р. В.Новотний став студентом філософського факультету Карлового університету у Празі, обравши історію головним предметом своїх студій. На той час історичні предмети тут викладали такі відомі чеські вчені, як Вацлав Владивой Томек (1818 – 1905), Ярослав Голл (1846 – 1929), Йозеф Калоусек (1838 – 1915), Константин Йозеф Їречек (1854 – 1918), Антонін Резек (1853 – 1909). Курс спеціальних історичних дисциплін тут вів знаний фахівець Йозеф Емлер (1836 – 1899). З-поміж професорів історії В.Новотному найбільше імпонували Я. Голл та Й. Емлер. Їхнім учнем він себе і вважав.

Слід відзначити, що Я.Голл справив сильний вплив на цілу генерацію студентів. З'явилося навіть поняття «Голлова школа» істориків, одним із найвизначніших репрезентантів якої і став Вацлав Новотний. Професор Я.Голл спрямовував студентів на всебічне і ґрунтовне вивчення джерел, їх критичне осмислення, адже узагальнення можна робити тільки на основі широких і детальних студій. Юнак жадібно переймав навички ремесла історика, освоював методи роботи, які прищепив своїм студентіам Я. Голл. Його настановами В.Новотний керувався упродовж усього життя. Він також добре затамив, що в своїх дослідженнях історик зобов'язаний дотримуватися правди, якою б гіркою вона не була. Національна ж свідомість не повинна цьому перешкоджати, а бути вирішальною там, де цього вимагає людство, правда і справедливість. Із середовища професорів-істориків особливо прихильно до В.Новотного ставився Й.Емлер. Саме він уперше привів його разом зі іншими своїми учнями в Архів міста Праги. Згодом В.Новотний став сюди часто навідуватися. Під час навчання в університеті він також слухав лекції проф. Т.-Г.Масарика і став по суті прихильником його концепції політичного реалізму [12, s.21; 49, s.345; 54, s.12 – 15].

Влітку 1891 р. В.Новотний завершив навчання на філософському факультеті Карлового університету. Однак кар'єра вчителя середньої школи не надто приваблювала молодого випускника славетного вишу. І тут на поміч прийшов Й.Емлер, котрий не випускав здібного історика з поля зору. За його рекомендацією В. Новотний став допомагати професорові В.Томеку, який мав

поважний вік і вже не працював в університеті, збирати матеріали для написання історії міста Праги. У березні 1893 р., успішно склавши перед вимогливою комісією фахові іспити, В.Новотний отримав науковий ступінь доктора філософії. Хоча незавершених справ у професора В.Томека було ще чимало, це заняття, однак, не могло тривати довго. Тож він усе-таки вирішив спробувати щастя на вчительській ниві і упродовж 1895 – 1896 навчального року пропрацював викладачем історії однієї з гімназій Праги [8, s.318; 49, s.346, 349].

Щоправда, місце в гімназії було лише тимчасовим, а тому весною 1896 року В.Новотний був змушений шукати нову роботу. Якраз тоді мала звільнитися вакансія в Архіві міста Праги, й В.Новотний сподівався, що йому вдасться тут працевлаштуватися. Професор Й. Емлер навіть замовив за нього слово як за свого улюбленого учня, але всі зусилля виявилися марними. На роботу в Архів міста Праги було прийнято іншу людину. Втім досить швидко фортуна посміхнулася наполегливому шукачу і вже з грудня 1896 р. він став співробітником окружного архіву у Празі. В цій установі вчений трудився до 1908 року. Варто відзначити, що в той час працювати в архіві було нелегко, адже там панувала бюрократія і наукова діяльність не надто заохочувалася [12, s. 21 – 22; 49, s.349].

Однак В.Новотного це не зупиняло і він завзято готувався до здобуття звання доцента (габілітації). Під час навчання в університеті юнак проявляв поглиблений інтерес до чеської історії, тож саме в цій царині вирішив проводити й подальші дослідження. Цьому сприяла також його наукова робота асистента у професора В.Томека. Крім того, В.Новотний вивчав джерела в Дрезденському (у 1895 і в 1896 роках) та Ватиканському (у 1896 і 1898 роках) архівах [8, s.318; 49, s.349 – 351]. Наприкінці квітня 1897 р. він звернувся у відповідний орган з клопотанням щодо його габілітації (*pro venia legendi*) з історії Чехії.

На захист учений подав дослідження про охоронну грамоту Яна Гуса, яке було надруковане в «Чеському історичному часописі» [18, s. 10–24, 67–86, 146–171; 49, s.350]. Крім цієї праці, В.Новотний підготував ґрунтовний життєпис Яна Гуса, опублікований в одинадцятому томі «Оттового наукового словника» [19, s. 902

– 921; 49, s. 350]. Він також виніс на розгляд «Чеського королівського наукового товариства» критичну студію про листи Яна Гуса, яку згодом було оприлюднено у «Віснику» цієї установи» [22; 49, s. 350]. Запропоновані праці мали невеликий обсяг, однак були сумлінно підготовлені і могли стати серйозним підмурівком для подальших досліджень. Фахова комісія у складі Йозефа Калоусека, який був доповідачем у справі про габілітацію, Ярослава Голла та Еміла Якуба Фріда (псевдонім – Ярослав Врхлицький), рекомендувала задовольнити клопотання молодого вченого. Наприкінці травня 1898 р., після того, як Вацлав Новотний склав колоквиум і прочитав лекцію про Ієроніма Празького, йому було присвоєно звання доцента Карлового університету в Празі [49, s.350]. Слід також відзначити, що В. Новотний опублікував у «Оттовому науковому словнику» ґрунтовні нариси про Петра Хельчицького [20, s. 126 – 131] та Ієроніма Празького [21, s.259 – 263].

Отже, в процесі підготовки до габілітації В.Новотний з головою поринув у непросту й трагічну добу гуситів. Про це свідчать як наукові праці, так і тема його апробаційної лекції. Та й у програмі лекцій, яку В.Новотний розробив у перші роки своєї викладацької кар'єри, зазначалося, що він займається дослідженням гуситського руху та чеської історії реформаційного періоду й доби католицької реставрації. Його науковий доробок, репрезентований невдовзі після габілітації, дійсно торкався окресленої проблематики: вчений, зокрема, підготував критичну статтю «Нові публікації про гуситську добу» [23, s.12 – 34], а також кілька відгуків і рецензій. Так, 1900 р. він оприлюднив чималий (майже на 50 сторінок) відгук на дослідження Вацлава Флайшганса «Літературна діяльність м. Яна Гуса» [24, s. 457 – 504]. Це була перша з-поміж об'ємних гострих полемічних публікацій, без яких важко уявити наукову діяльність В. Новотного. У 1903 р. вчений знову зробив спробу комплексного висвітлення життя Яна Гуса. Праця вийшла в ювілейному номері часопису «Золота Прага». Потім кілька разів її було перевидано окремою книжкою [27, s. 2 – 16; 28; 29; 31].

Крім гуситської проблематики, В.Новотний став напрацьовувати й інші теми з історії середньовічної Чехії. У цьому контексті заслуговує на увагу об'ємний нарис про Карла IV Люксембурга,

підготовлений для російського видання з історії середніх віків [2, с.380 – 430]. Долучився вчений і до видання такого важливого джерела з історії Чеського королівства, як «Збраславська хроніка». Він, зокрема, написав докладну вступну статтю і зробив коментарі до перекладу хроніки чеською мовою, який здійснив Ян Вацлав Новак (1853 – 1920) [9]. У 1906 р. В. Новотний підготував також докладний узагальнюючий огляд з історії церковного та релігійного життя в чеських землях аж до початку XVII століття [30, s.527 – 663]. Відтак з-під пера історика з'явилося й кілька менших за обсягом статей про таких діячів чеської минувшини, як Ян Міліч з Кромержижа, король Вацлав IV та ін. Його зусиллями було видано один з найбільш важливих творів Яна Гуса – трактат «Про святість» [13].

Восени 1905 р. В.Новотний став екстраординарним професором Карлового університету у Празі, однак лише титулярним. Він і надалі працював у архіві й не полишав активної наукової діяльності, готуючись до написання всеохоплюючої праці про Яна Гуса. У 1908 р., після виходу на пенсію Й. Калоусека, В. Новотний посів його місце як повноцінний екстраординарний професор з чеської історії Карлового університету у Празі і пішов з роботи в окружному архіві. Як не парадоксально, упродовж наступних 10 років учений залишався єдиним університетським професором з історії Чехії на чеських теренах. У 1911 р. В.Новотний отримав статус ординарного професора Карлового університету. А в 1918 р., вже після проголошення Чехословацької республіки, професорами з чеської історії стали Йозеф Пекар і Каміл Крофта. До цього часу вони обоє були професорами з питань історії Австрії [7, s. 24; 49, s. 350; 54, s. 18 – 19].

З перших років своєї наукової діяльності В.Новотний плекав мрію написати фундаментальну історію Чехії. Питання щодо необхідності підготовки такої праці набуло особливої гостроти після того, як 1899 р. вийшов перший том книжки професора кафедри австрійської історії німецького Празького університету, політичного діяча Адольфа Бахмана (1849 – 1914) «Geschichte Böhmens» («Історія Богемії»). У згаданому виданні, яке охоплює період до 1400 р., А. Бахман висвітлює чеську історію з позицій

німецького націоналізму. У цьому контексті він суттєво перебільшує внесок німців у розвиток чеської державності й культури. Щодо середньовічної доби в історії країни, то А. Бахман припускає, що в цей період спостерігається мирне співжиття чеського й німецького населення. Підтвердженням цього, на його думку, є паралельне вживання чеських і німецьких місцевих імен. Крім того, А. Бахман наголошує, що в XIII – XIV ст. серед жителів міст не було чехів, а чеське готичне мистецтво є власне німецьким витвором. Гуситський рух А. Бахман розглядає як суто антинімецький і націоналістичний виступ чехів, ігноруючи при цьому релігійний та соціально-політичний аспекти [11, s.450 – 451].

Узагальнююча праця А. Бахмана мала на меті знівелювати концепцію середньовічної чеської історії, яку було розроблено Франтішком Палацьким (1798 – 1876) та представниками його школи. На той час чеська наукова громадськість добре усвідомлювала, що з розвитком історичного пізнання дослідження Ф.Палацького багато в чому застаріло, а отже, на часі його скрупольозний перегляд. Тож спроба А.Бахмана щодо підготовки такої фундаментальної праці була цілковито виправдана. Однак вона мала бути написана з урахуванням досягнень чеської історіографії, а не з позицій німецького націоналізму. В результаті, чимало представників чеської наукової еліти негативно сприйняли вихід першого тому книжки А.Бахмана. Серед таких був і В.Новотний, який опублікував у «Чеському історичному часописі» ґрунтовну рецензію на це видання [26, s. 26 – 46, 164 – 178, 262, 373].

Рецензія В. Новотного на перший том «Geschichte Böhmens» А. Бахмана послужила головною причиною того, що саме до нього, спочатку усно, а потім письмово (у листі від 4 березня 1905 р.), звернувся знаний чеський видавець і книгар Ян Лайхтер з пропозицією написати історію Чехії і, в разі потреби, обрати собі помічників [5]. Учений вирішив самостійно написати історію Чехії до 1437 р., тобто до кінця гуситських воєн та смерті Сигізмунда Люксембурга. Період панування Їржі з Подебрад та представників Ягеллонської династії (до 1526 р.) взявся висвітлити Рудольф Урбанек (1877 – 1962). Моравський дослідник Богуміл Навратіл (1870 – 1936), який вивчав церковну історію XVI ст., погодився

описати події, що відбулися в історії Чехії в цю неспокійну епоху. Йшлося про перший період правління Габсбургів (від 1526 р. до початку XVII ст.). До складу авторського колективу увійшов також Властиміл Кибал (1880 – 1959), якому було доручено простежити становище Чехії в новий час, починаючи від першого етапу Тридцятилітньої війни (1618 – 1648), коли чехи внаслідок поразки в битві під Білою горою (1620 р.) втратили державність. Здійснити загальну редакцію видання взявся сам В.Новотний.

Отже, на відміну від «Історії чеського народу» Ф.Палацького, яку було доведено до 1526 р., «Історія Чехії» В.Новотного та його колег, членів авторського колективу, охоплювала більший період. Крім політичної історії, автори мали на меті приділити також увагу господарському розвитку та соціальному становищу чеського народу, що відповідало вимогам тогочасної науки.

Починаючи з 1911 р., матеріал, який узагальнив і систематизував В.Новотний, став виходити у формі зшитків. Перший такий зшиток з'явився друком у січні 1911 року [7, s.24]. Відтак було розпочато роботу над книжковим варіантом видання. Слід відзначити, що В. Новотний підготував лише чотири об'ємні частини першого тому «Історії Чехії». Його першу частину було видано у 1912 р., другу – у 1913, третю – аж у 1928, а четверту – вже по смерті В.Новотного – у 1937 р. Загалом працю доведено 1271 р.

Перша частина дослідження В.Новотного містить передмову, яку він написав у жовтні 1911 р. У ній історик відзначав, що «праця повинна здійснюватися на основі джерел, опиратися, звичайно ж, на літературу, присвячену окремим питанням, але при цьому має бути новим, самостійним опрацюванням предмету на основі дотеперішнього вивчення. Не бажано, аби книга була простим компендіумом, простим накопиченням дотеперішніх знань, але науковим томом, який опирався б на знання уже відомої літератури, на достеменну й безпосередню критику джерел (...)» [32, s.VII]. Разом з тим, учений скромно пише, мовляв, «не вважаю себе таким, що не може помилитися...» [32, s. XIII]. Через рік після першої частини книжки вийшла друком і друга. Вона завершувала княжий період в історії Чехії, кінцем якого вважається 1197 рік [33].

Сповнений творчої енергії й оптимізму, В.Новотний взявся за поглиблене вивчення історії Чехії XIII ст. Йшлося про період, який належало висвітлити в наступних частинах видання. У 1914 р. він, зокрема, опублікував у «Часописі Матиці Моравської» ґрунтовну розвідку «Пршемисл Отакар II, курія й імперія у 1268 – 1271 роках» [34, s. 1 – 25]. Заслуговує на увагу оцінка, яку дає вчений цьому чеському правителеві. У вступній частині статті В.Новотний наголошує, що Пршемисл Отакар II є «першим творцем великої імперії в центрі Європи» і «належить до найвизначніших історичних постатей не лише своєї доби, але й усіх часів» [34, s.1]. Відтак учений доводить, що в 1268 р. окремі князі-курфюрсти висунули кандидатуру Пршемисла Отакара II на німецький трон, але папська курія відмовила йому в підтримці. Цей епізод із життя Пршемисла Отакара II вчений розглядає на тлі подій, що відбувалися тоді у Священній Римській імперії.

Щоправда, у зв'язку з підготовкою до відзначення у 1915 році 500-ліття від дня спалення Яна Гуса В.Новотний був змушений пригальмувати подальшу роботу над «Історією Чехії». З 1914 р. учений був активним членом університетської комісії з нагоди вшанування цієї дати. До того ж, Чеська Академія заснувала премію за працю, у якій би життя і діяльність Яна Гуса були описані настільки всебічно і об'єктивно, наскільки це дозволяють зробити існуючі джерела з урахуванням досягнень вітчизняної та зарубіжної історіографії. При цьому належало взяти до уваги не лише те, який слід залишив чеський реформатор в історії чи літературі, але й проаналізувати його теологічні та філософські погляди. Як відомо, В. Новотний готувався до написання життєпису Яна Гуса з самого початку своєї наукової кар'єри й зібрав чимало матеріалу. Тож учений вирішив, що зможе підготувати працю про Яна Гуса з дотриманням вимог Академії. Щоправда, В.Новотний не хотів надовго відриватися від роботи над «Історією Чехії», а тому навіть звернувся до В.Кибала з пропозицією, аби той проаналізував релігійне вчення Яна Гуса. Сам же В.Новотний мав намір зосередитися на життєписі цього визначного діяча чеської історії [49, s.357].

У 1915 р. в університеті було заплановано великий цикл лекцій про Яна Гуса та його добу. До їх підготовки долучився і В. Но-

вотний. Уже в січні 1915 року він, згідно з планом, розпочав читати лекції з проблем гусизму, які вийшли також друком під назвою «Чеський релігійний рух у XIV і XV ст. Частина I. До Гуса» [35]. Тут простежується розвиток реформаційних устремлень на чеських землях за Карла IV та Вацлава IV. Йдеться про переддень гусизму, аналіз його історичних основ та ідеологічних засад. І хоча книжка готувалася для широкого читацького загалу, вона є найбільш концептуальним дослідженням В.Новотного, в якому він, зокрема, намагається довести, що, попри новаторський характер діяльності Яна Гуса, між його вченням і попереднім реформаційним рухом існує нерозривний зв'язок. Разом з тим учений наголошує, що хоча Ян Гус і перейняв чимало ідей від англійського реформатора Дж.Вікліфа (бл.1328–1384), він критично ставився до його вчення, тож іноземні впливи мають у гуситів другорядне значення.

Робота ж над книжкою про Яна Гуса затягувалася. Та й чеська Академія кілька разів продовжувала термін подання рукопису. Тож В. Новотний спокійно завершив справу і в 1917 р. отримав премію чеської Академії. Рукопис було здано у видавництво Яна Лайхтера [52, s.276]. У процесі роботи учений настільки заглибився в дослідження життєпису Яна Гуса, що все інше відійшло на другий план. Одночасно він підготував кілька праць, які доповнюють це фундаментальне дослідження про Яна Гуса. Студії над життєписом Яна Гуса засвідчили, що В. Новотний не змінив своїх переконань. Ба більше, його національна свідомість тільки посилилася, а відтак розкрилися й надії на кращу долю чеського народу, які невдовзі справдилися.

Упродовж 1918–1919 навчального року В.Новотний був деканом філософського факультету Карлового університету у Празі. На цій посаді учений щиро привітав проголошення Чехословацької республіки. У статті «На великій хвилі», написаній 31 жовтня 1918 р., він, зокрема, наголошує: «Хіба можна не радіти, хіба можна не веселитися, хіба можна не усвідомлювати той ентузіазм, який треба розбурхати, навіть якщо ми б хотіли протистояти цьому? У нас є свобода! Наскільки ти повністю усвідомлюєш, що це означає? Знову і знову спадають мені на думку слова, якими Франт. Палацький зміг так красномовно задекларувати свою

програму: *повнота національного життя*. Так, для цього свобода, самостійність, незалежність – необхідна передумова, лише вільна нація – це справжня нація, лише вільна нація може надати своїм членам повноправні можливості реалізувати всі свої зусилля, лише вільна нація може досягти повноти свого національного життя» [36, s. 97 – 98]. І хоча функції декана неабияк відволікали В.Новотного від звичної наукової роботи, він був щасливий, що в такий доленосний час виконує цю повинність.

Підготовлена ж В.Новотним та В.Кибалом праця про Яна Гуса стала виходити окремими томами, починаючи з 1919 р. Вона має назву «М.Ян Гус – життя і вчення». Власне В. Новотний написав перший том, який складається з двох частин, що вийшли відповідно у 1919 і 1921 роках [37, 39]. Тут висвітлюється життя й діяльність Яна Гуса. Всебічний аналіз вчення цього чеського реформатора здійснив В.Кибал у другому томі, який складається з трьох частин. Крім того, В. Новотний підготував ще й збірник документів про Яна Гуса, який присвятив пам'яті Франтішка Палацького [14]. Та навіть після виходу цих фундаментальних праць він не полишав гуситську тематику.

На початку 20-х років ХХ ст. В.Новотний не оминув увагою ще двох визначних діячів чеського народу – Яна Амоса Коменського та Яна Жижку. Так, у 1921 р. вийшли дві статті вченого про Я.А. Коменського [38, s. 84 – 93, 161 – 170; 40, s. 788 – 794]. Крім того, він мав намір підготувати до видання всю спадщину цього видатного чеського теолога, мислителя, педагога й письменника. Щодо Яна Жижки, то восени 1924 р. у Чехословаччині відзначалося 500-ліття з дня його трагічної смерті від чуми. Тож В.Новотний підготував до друку таке важливе джерело, як «Прекрасна хроніка про Яна Жижку, дружинника короля Вацлава IV» невідомого автора [10]. Цей твір, написаний чеською мовою у 60-х роках XV ст., є виявом глибокої пошани до уславленого ватажка гуситів і полководця навіть після його смерті. Вчений також опублікував кілька статей, присвячених Янові Жижці та його добі [41, s. S. 82 – 133; 42, s. 66. – 78]. Відтак у циклі лекцій, які вийшли й друком, В.Новотний, з одного боку, проаналізував основні джерела з історії гуситського періоду, а з іншого – зацентрував увагу на тих

постатях, які виявилися «провісниками бурі», передусім намагаючись реанімувати образ короля Вацлава IV [43].

Після завершення року пам'яті Яна Жижки В.Новотний продовжив роботу над «Історією Чехії», і в 1928 р. вийшла її третя частина. Це була об'ємна книжка, яка охоплювала 1088 сторінок [44]. Численні примітки, як посторінкові, так і наприкінці книжки, свідчать про сумлінне ставлення В.Новотного до її написання. Слід відзначити, що така наукова добросовісність була притаманна вченому і при підготовці перших двох частин «Історії Чехії» та й інших праць. Хронологічно третя частина «Історії Чехії» охоплювала період з кінця XII – до середини XIII ст. Щоправда, її перший розділ було присвячено розгляду питання внутрішнього розвитку Чехії до кінця XII ст., тобто він стосувався ще другої частини видання. Відтак вчений детально розглянув основні віхи історії Чехії протягом 1197 – 1253 років за правління двох чеських королів – Пршемисла Отакара I та його сина Вацлава I.

Одним із головних досягнень Пршемисла Отакара I стало дефінітивне підтвердження спадкового титулу чеського короля, яке було юридично закріплено в «Золотій буллі сицилійській». Цей привілей 26 вересня 1212 р. видав у Базелі новообраний німецький правитель Фрідріх II Штауфен чеському володареві Пршемислові Отакарові I. Заслугує на увагу аналіз згаданого документу, зроблений В. Новотним. Учений, зокрема, зараховував «Золоту буллу сицилійську» до категорії тих правових норм і актів, що сприяли зміцненню державної, а відтак – і національної самобутності чехів [44, s. 303 – 309].

Значну увагу В.Новотний приділяє дослідженню внутрішнього розвитку Чеського королівства упродовж першої половини XIII ст. Він детально висвітлює перебіг суперечки Пршемисла Отакара I з церквою в особі празького єпископа Андрія; простежує перебіг вторгнення монголо-татар у 1241 році, піддаючи сумніву вірогідність битви під Оломоуцом та реальність існування шляхтича Ярослава зі Штернберка (*Jaroslav ze Šternberka*), який здобув тут перемогу над ворогом; розглядає хід і наслідки повстання королевича Пршемисла проти свого батька Вацлава I. Учений також аналізує зовнішню політику Вацлава I, особливо вжиті ним захо-

ди, спрямовані на здобуття «австрійської спадщини» після того, як вимерла чоловіча гілка династії герцогів Бабенбергів.

Професор В.Новотний усвідомлював, скільки багато потрібно ще сил і часу, аби завершити наступні частини «Історії Чехії». Та при нагоді він брався за дослідження й інших проблем з минулого свого народу, особливо тих, які його хвилювали як людину і вченого, вважаючи такі студії лише невеликим відступом від основних напрямків своєї діяльності. У 1928 р. для більшовицького «Енциклопедичного словника Російського бібліографічного інституту Гранат» В.Новотний написав об'ємний нарис історії Чехії від найдавніших часів до 1918 року [3, стб. 359 - 393]. Щоправда, рукопис науковця було перекладено російською мовою й надруковано зі скороченнями.

У 1929 р. в Чехословаччині урочисто відзначили тисячолітню річницю мученицької смерті св.Вацлава. Тож у полі зору В.Новотного опинилася і постать цього небесного покровителя Чехії. На замовлення празького «Державного видавництва» він підготував популярну монографію «Чеський князь Вацлав Святий» [45]. У ній В.Новотний розглянув подвижницьку діяльність св.Вацлава на тлі його доби. Та навіть у цьому популярному виданні він не оминув увагою й важливу наукову проблему: висловив свій погляд на дискусійне питання достовірності такого джерела, як «Легенда Крістіана». Історик був переконаний, що «Легенда Крістіана» є фальшивкою XII ст., і кілька разів чітко зацентрував на цьому у книжці. Не полишав учений і студії з гуситської тематики.

Восени 1929 р. наукова громадськість відзначила 60-літній ювілей Вацлава Новотного. З нагоди цієї події було видано збірник статей його учнів, який містив 25 розвідок з чеської історії, публікацію про чин В.Новотного та список його наукових праць [4]. Слід відзначити, що на вихід цього збірника тепло відгукнувся патріарх української історичної науки Михайло Грушевський. Стисло охарактеризувавши напрямки наукової діяльності В.Новотного та основний зміст видання, учений підсумував: „Приємно бачити таку фалянку історичних робітників, і можна побажати тільки довгих літ їх містрові на продовження і закінчення піднятої праці» [1, с.189].

Після виходу третьої частини «Історії Чехії» В.Новотний продовжив роботу над гуситською тематикою та деякими іншими питаннями середньовічного минулого свого народу, публікував рецензії на праці з історії і под. Тривалий час для серії «Джерела чеської історії» він готував збірник реляцій Петра з Младоньовиць про перебування й смерть Яна Гуса у Констанці, а також деяких інших матеріалів про цього чеського реформатора та про його побратима і соратника Ієроніма Празького. Видання книжки проходило повільно, зокрема й через те, В.Новотний вирішив додати сюди також уривки з пізніших пісень і проповідей. В результаті, потрібно було їх відповідним чином упорядкувати й уточнити деякі суперечливі моменти. Тож паралельно вчений готував нові, менші за обсягом, студії на гуситську тематику. Нарешті довгоочікувана книжка узріла світ і стала останнім прижиттєвим виданням В.Новотного, його лебединою піснею. Її він присвятив «пам'яті Ярослава Голла, майстра історичної критики та незабутнього вчителя» [51].

У розпал роботи над згаданою працею В.Новотний отримав ще одну пропозицію: головний редактор Чехословацької країнознавчої енциклопедії (*Československá vlastivěda*), яка видавалася під патронатом Масарикової академії праці, звернувся до нього з проханням здійснити фахове редагування четвертого тому, присвяченого питанням історії. Учений з радістю погодився, адже усвідомлював, що разом зі співробітниками зможе запропонувати освіченому читачеві узагальнюючий нарис з історії Чехії, про необхідність підготовки якого так довго говорилося. Важливе значення для В.Новотного мало й те, що він зможе відредагувати всі розділи видання, виходячи з власної концепції. Дослідник вирішив написати більшу частину історії середньовічної Чехії: від появи тут слов'ян до 1419 року.

Наприкінці 1931 р. В.Новотний узявся за роботу, однак устиг підготувати тільки матеріал, що охоплював події до 1273 року [46, s. 23 – 43; 47, s. 44 – 62]. На заводі стала хвороба, яка 14 липня 1932 р. призвела до відходу вченого у Вічність. Щоправда, четвертий том енциклопедії «*Československá vlastivěda*» все-таки вийшов за редакцією В.Новотного. Його передмову до видання

датовано 31 березням 1932 р. Посильну допомогу В.Новотному в редакторській роботі та в підготовці матеріалів до енциклопедії надав його учень – професор Отокар Одолжілік [7, s. 24].

Через недугу В.Новотний не зміг завершити і четверту частину першого тому «Чеської історії», яка з 1931 р. виходила в зшитках. На момент смерті вченого вийшло 16 таких зшитків, у яких висвітлено історію Чеського королівства в період з 1253 по 1273 рік, тобто більшу частину одноосібного правління короля Пршемисла Отакара II. Щоправда, питання відносин королівської влади зі шляхтою, т.зв.німецької колонізації, виникнення міст та міського стану, становища церкви, розвитку освіти тощо учений висвітлив дуже стисло. Очевидно, він мав намір згодом доопрацювати ці параграфи. Та не судилося. У 1937 році оприлюднений В.Новотним матеріал було видано окремою книжкою. У видавництві спочатку виношували ідею, щоб книжка вийшла з доповненнями про середньовічну колонізацію в чеських землях, які зробив професор Й.В.Шімак. Однак відмовилися від цього наміру й залишили лише текст В.Новотного. Так з'явилася четверта частина першого тому «Історії Чехії» В. Новотного, яка називається «Піднесення чеської могутності за Пршемисла Отакара II» [48]. Щоправда, покажчик імен та географічних назв до неї підготував професор О.Одолжілік.

У першому розділі висвітлено правління Пршемисла Отакара II упродовж 1253 – 1260 років, тобто з моменту смерті його батька Вацлава I й до здобуття спадщини Бабенбергів. Уже на початку розділу В.Новотний називає Пршемисла Отакара II одним із найбільш могутніх чеських володарів та одним із найбільш славних представників свого роду [48, s.3]. Разом з тим, дослідник критично ставиться до цього короля: „Не можна заперечувати, – пише В. Новотний, – що він не зробив усього того, що міг би зробити, і не можна заперечувати, що він завжди знав, що потрібно зробити, і завжди намагався це зробити, і що інтерес Імперії, якщо той не суперечив його власному, завжди превалював» [48, s.6].

Автор вбачає сенс діяльності Пршемисла Отакара II в більш фундаментальних речах, на які той спромігся упродовж життя. Йдеться не лише про військові успіхи чи зовнішню політику чеського монарха, а й про його державницький хист. На думку

В.Новотного, Пршемисл Отакар II не тільки вправний воїн і дипломат, він також реформатор управління, володар, що покращив фінансове становище своєї імперії та своїх маєтків, а отже, приділяв увагу внутрішній і господарській політиці [48, s.6]. Однак доля Пршемисла Отакара II була трагічною. Він створив велику, сильну, могутню й багату імперію, однак не зумів реалізувати одну мету – здобути імператорську корону. Адже князі-виборці (курфюрсти) не бажали подальшого посилення його влади.

Загалом у першому розділі В.Новотний детально висвітлив похід Пршемисла Отакара II на Пруссію і заснування Кенігсберга, висунення кандидатури чеського правителя на німецький трон у 1256 р., його перемогу з військами угорського короля Бели IV у битві під Гройсенбрунном, внаслідок якої він заволодів усією спадщиною Бабенбергів. Другий розділ має назву «Пршемислова чесько-австрійська імперія аж до обрання Рудольфа Габсбургського німецьким королем (1260 – 1273)». Тут учений простежив передумови та наслідки одруження Пршемисла Отакара II з Кунігундою (внучкою Бели IV), утвердження влади чеського монарха в Каринтії і Крайні, його відносини з німецьким правителем Річардом Корнуельським, а також протистояння з угорським королем Іштваном V за альпійські володіння. У третьому розділі четвертої частини «Історії Чехії» йдеться про внутрішній розвиток імперії Пршемисла Отакара II, організацію управління, судочинства, фінансів, господарювання й под. Останній, четвертий, розділ книжки є найменшим за обсягом. Тут розглядаються питання відносин Пршемисла Отакара II зі шляхтою, німецької колонізації, церковного життя, стану освіти. Як відомо, цей матеріал учений не встиг доопрацювати.

На думку В.Новотного, Пршемисл Отакар II є одним із найкращих чеських правителів та найбільш славним представником династії. Історик наголошує, що в багатьох країнах світу побоювалися Пршемислової могутності, що серед татар його називали «королем залізним» і що зажив він багатства й шани, яких у той час не мав жодний володар [48, s.3].

Професор В.Новотний належав до плеяди учнів двох визначних чеських учених – Я.Голла та Й.Емлера. Свою увагу він зосередив головним чином на вивченні гуситської доби. Історія цього періоду

залишалася в полі зору В.Новотного до останніх днів його життя. Учений трактував гусизм як найславнішу епоху чеської минувшини. Ще одним напрямком досліджень В.Новотного стало написання фундаментальної праці «Історія Чехії», яка мала охоплювати події від найдавніших часів до 1437 року, тобто до смерті Сигізmunда Люксембурга. Однак через хворобу вчений довів виклад матеріалу лише до 1273 р. У процесі роботи над «Історією Чехії» В. Новотний проявив себе як критичний і ретельний аналітик. Сама ж праця відображає науковий і світоглядний рівень історичної думки тієї доби й фіксує фактичні зрушення, яких зазнала чеська історіографія після Ф.Палацького. Попри віддаленість у часі, наукова спадщина В.Новотного не втратила своєї актуальності донині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грушевський М. [Рец. на кн.:] Václav Novotný. Českou minulostí. Praha: Jan Laichter, 1929, 292 сс. / М. С. Грушевський // Україна. Науковий журнал українознавства / Під ред. акад. Михайла Грушевського. – 1930. – Книга 39 (січень-лютий). – С. 189.
2. Новотный В. Карл IV. // Книга для чтения по истории Средних вѣковъ, составленная кружкой преподавателей / Подъ ред. проф. П.Г. Виноградова. – 2-е изд. – Москва: Издание С.Скирмунта, 1902. – Вып. 3. – С. 380 – 430.
3. Новотный В. (Vaclav Novotny). История Чехии до образования Чехословацкой республики // Энциклопедический словарь Русского Библиографического Института Гранат. – 7 изд. – М.: Русский библиографический институт Гранат, [б.г.]. – Том сорок восьмой. Четырехлетняя война 1914-1918 г. (окончание)–Чулков. – Стб. 359 – 393.
4. Českou minulostí: práce věnované profesoru Karlovy university Václavu Novotnému jeho žáky k šedesátým narozeninám / uspořádali: Otokar Odložilík, Jaroslav Prokeš, Rudolf Urbánek. – Praha: Jan Laichter, 1929. – 391 s.
5. Hoffmannová J. Václav Novotný (5. 9. 1869 - 14. 7. 1932) // Akademický bulletin. Oficiální časopis Akademie věd ČR. – 2002 (Duben). Интернет ресурс: <http://abicko.avcr.cz/archiv/2002/4/obsah/vaclavnovotny-5.-9.-1869-14.-7.-1932-.html>
6. Hoffmannová J. Václav Novotný (1869–1932) Život a dílo univerzitního profesora českých dějin / Jaroslava Hoffmannová. – Praha: Academia, 2014. – 560 s.

7. Hoffmannova J. Neprávem zapomenutý historik // Lidové noviny. – Sobota 7.zářní 2019. – S.24.
8. Kratochvíl A. Ivančice, býv. král. město na Moravě: popis dějepisný, místopisný a statistický / podává Aug. Kratochvíl. – Ivančice: Musejní spolek, 1906. – 432 s.
9. Kronika zbraslavská / překlad Jana V. Nováka; úvodem a poznámkami provází Václav Novotný. – Praha: Nadání Františka Palackého, 1905. – LXXII, 663 s. – (Sbírka kronik a letopisů českých v překladech; sv. 2)
10. Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi, čeledínu krále Václava. – Praha: Společnosti Husova musea, 1923. – 27 s.
11. Kutnar Fr. Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví : od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století / František Kutnar, Jaroslav Marek. – 2., přeprac. a dopl. vyd. – Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. – 1067 s. (Edice Česká historie, sv. 3).
12. K.F. Prof. dr Václav Novotný, český historik / Podle pramenů K.F.// Ivančický zpravodaj. – Ročník XXX. – Srpen 2001. – S.21 – 23.
13. M. Hus Jan O svatokupectví / úvodem a poznámkami opatřil Václav Novotný. – Praha: Jan Otto, 1907. – 186 s.
14. M. Jana Husi korespondence a dokumenty / vydal Václav Novotný. – Praha: Komise pro vydávání pramenů náboženského hnutí českého, 1920. – 381 s. – (Sbírka pramenů českého hnutí náboženského ve XIV. a XV. století; č. 9).
15. Novotný V. Písně pro školní mládež [hudebnina] / Václav Novotný. – Druhé vyd. – Brno: Nákladem spisovatelovým, 1867. – 35 s.
16. Novotný V. Písně pro školní mládež [hudebnina] / Václav Novotný. – Druhé vyd. – V Brně : A. Nitš, 1868 (1867). – 35 s.
17. Novotný V. Školní radovánky v Ivančicích / s dějepisným jejich přehledem sest. Václav Novotný. – Brno: V. Novotný, 1870. – 43 s.
18. Novotný V. Husův glejt // Český časopis historický. – 1896. – Ročník II. – S. 10–24, 67–86, 146–171.
19. Novotný V. Hus Jan, mistr. / VNov. // Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Jedenáctý díl, Hédypathie – Hýždě. – V Praze: J. Otto, 1897. – S.902 – 921.
20. Novotný V. Chelčický Petr. / VNov. // Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvanáctý díl, Ch – Sv. Jan. – V Praze: J. Otto, 1897. – S.126 – 131.
21. Novotný V. Jeronym Pražský / VNov. // Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Třináctý díl, Jana – Kartas. – V Praze: J. Otto, 1898. – S.259 – 263.

22. Novotný V. Listy Husovy: Poznámky kritické a chronologické. – Praha: Královská Č. Spol. Náuk, 1899. – 89 s. – (Věstník Královské České Společnosti Náuk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná. – Ročník 1898. – Číslo IV).
23. Novotný V. Nové publikace o době husitské // Český časopis historický. – 1899. – Ročník V. – S. 12–34.
24. Novotný V. Dr. Václav Flajšhans. Literární činnost Mistra Jana Husi – Sběrka pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Skupina III, č. 3. – V Praze (nakladem Akademie), 1900. – Str. XIII a 159 // Listy filologické. – Praha, 1900. – Ročník dvacátý sedmý. – S. 457 – 504.
25. N.[ovotný] Václav, spisovatel, paedag. / Václav N. // Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Osmnáctý díl, Navary-Oživnutí. – Praha : Otto, 1902. – 1026 s.
26. Novotný V. Adolfa Bachmanna Geschichte Bömens // Český časopis historický. – 1903. – Ročník IX. – S. 26 – 46, 164 – 178, 262, 373.
27. Novotný V. M.Jan Hus // Zlatá Praha památce Mistra Jana Husi. Slavnostní číslo. – Praha: J.Otto, 1903. – S.2 – 16;
28. Novotný V. M. Jan Hus. – Praha: nákladem autorovým, 1903. – 52 s. («Otisk ze Zlaté Prahy»);
29. Novotný V. M. Jan Hus. – Praha: nákladem autorovým, 1903. – 52 s.
30. Novotný V. Rakousko-Uhersko po stránce církevně náboženské. Církevní a náboženský vývoj // Česká politika. Díl 1, Politika vědou a uměním. Territoriální vývoj Rakousko-Uherského mocnářství. Rakouská zahraniční politika v XIX. stol. Rakousko-Uhersko po stránce národnostní a církevně náboženské / napsali K. Henner, Fr. Hýbl, K. Kadlec [aj.] / redigoval Zd.V. Tobolka. – Praha: Jan Laichter, 1906. – S.527 – 663.
31. Novotný V. M. Jan Hus. Třetí. pooprav. otisk ze slavnostního čísla «Zlaté Prahy» 1903/ Václav Novotný. – Praha: J.Otto, 1912. – 62 s. (Světová knihovna, č.1000).
32. Novotný V. České dějiny. Dílu I. část 1, Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha/ Václav Novotný. – Praha: Jan Laichter, 1912. – 782 s.
33. Novotný V. České dějiny. Dílu I. část 2, Od Břetislava I. do Přemysla I. / Václav Novotný. – Praha: Jan Laichter, 1913. – 1214 s. – (Laichterův výbor nejlepších spisů poučných; sv. 40).
34. Novotný V. Přemysl Otakar II., kurie a říše v l. 1268–1271. // Časopis Matice moravské. / Václav Novotný. – Brno, 1914. – Ročník třicátý osmý. – Čís. 1–2. – S.1 – 25.
35. Novotný V. Náboženské hnutí české ve 14. a 15. stol.. Část I., Do Husa: (kurs šestipřednáškový) / Václav Novotný. – Praha: Vydal knihkupec

- c.k. České university J. Otto, [1915]. – 280 s. – (Sbírka přednášek a rozprav; serie VI., číslo 10.).
36. Novotný V. Ve velké chvíli / Václav Novotný // Topicev sborník literární a umelecký. – Prosinec, 1918. – Ročník VI. – Svazek 3. – S.97 – 100.
37. Novotný V. M. Jan Hus – život a učení. Díl 1 Část 1. Život a dílo / Václav Novotný. – Praha: Nákladem Jana Leichtera, 1919. – 505 s. – (Laichterův výbor nejlepších spisů poučných; Kniha XLVI.).
38. Novotný V. Z politické činnosti J.A.Komenského / Václav Novotný // Naše doba, Revue pro vědu, umění a život sociální. – Praha: Nákladem Jana Leichtera, 1920. – Ročník XXVIII. – Seš. 2. – S.84 – 93; Seš. 3. – 161 – 170.
39. Novotný V. M. Jan Hus: život a učení. Díl I., Život a dílo. Část 2. / Václav Novotný. – Praha: Nákladem Jana Leichtera, 1921. – 552 s. – (Laichterův výbor nejlepších spisů poučných; kniha XLVI.).
40. Novotný V. Jana Amosa.Komenského «Panegyricus Carolo Gustavo» / Václav Novotný // Sborník vydaný k 60. narozeninám univ. prof. dra Františka Drtiny / Uspoř. Jiří V. Klíma. – Praha: Otto, 1921. – S.788 – 794.
41. Novotný V. Několik příspěvků k poznání osoby a doby Žižkovy (I. Žižka, mstítel Husů. II. Žižka a Mostští. III. K písni „Ktož jsou boží bojovníci“. IV. K otázce polské kandidatury na český trůn) / Václav Novotný // Sborník Žižkův 1424 – 1924 k pětistému výročí jeho úmrtí / uspořádal Rudolf Urbánek. – Praha: Vědecký ústav vojenský, 1924. – S. 82 – 133.
42. Novotný V. Žižka / Václav Novotný // Zlatá Praha. – 1924. – Ročník XLII. – Číslo 7.- 8. – S.66. – 78.
43. Novotný V. Žižkova doba: cyklus přednášek k pětistému výročí smrti Žižkovy. Sv. 1. O hlavních pramenech dějin doby husitské, předzvěsti bouře / V. Novotný. – Praha: Památník Odboje, 1924. – 62 s.
44. Novotný V. české dějiny. Dílu I. část III. čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253) / Václav Novotný. – Praha: Nákladem Jana Leichtera, 1928. – 1088 s. (Výbor nejlepších spisů poučných).
45. Novotný V. Český kníže Václav svatý: život, památka, úcta / k tisícému výročí jeho smrti napsal Václav Novotný. – Praha: Státní nakladatelství, 1929. – 75 s.
46. Novotný V. Od vystoupení Slovanů do Přemysla I. / V. Novotný // Československá vlastivěda. Díl IV, Dějiny / pod protektorátem Masarykovy Akademie prác ; [za vrchní redakce Václava Dědiny]. – Praha: Sfinx, 1932. – S.23 – 43.
47. Novotný V. Rozmach české říše do vymřeni Přemyslovců. / V. Novotný // Československá vlastivěda. Díl IV, Dějiny / pod protektorátem

- Masarykovy Akademie práce; [za vrchní redakce Václava Dědiny]. – Praha: Sfinx, 1932. – S.44 – 62.
48. Novotný V. české dějiny. Dílu I. část 4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara (1253 – 1271) / Václav Novotný. – Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1937. – 499 s. (Laichterův výbor nejlepších spisů poučných; kniha LXI.).
  49. Odolžilík O. Václav Novotný. (*5.IX.1869 – †14.VII.1932.) // Časopis Matice moravské. Ročník padesátý šestý. – Brno, 1932. – S.343 – 368.
  50. Pasák T. NOVOTNÝ, Václav // Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. II., N-Ž / Milan Churaň a kol. – 2. rozš. vyd. – Praha: Libri, 1998. – S.34.
  51. Prameny dějin českých . Díl 8. Historické spisy Petra z Mladoňovic a jiné zprávy a paměti o M. Janovi Husovi a M. Jeronymovi z Prahy / ed. Václav Novotný. – Praha: Nadání Františka Palackého, 1932. – 524 s.
  52. Profesor Václav Novotný // Moravsko-slezský sborník. – Moravská Ostrava: Moravsko-slezská knihtiskárna, 1919. – Ročník II. – Číslo 6-7. – S.276.
  53. Šmahel F. [Рец. на кн.:] Jaroslava Hoffmannová, Vaclav Novotny (1869-1932). Život a dílo univerzitního profesora českých dějin, Praha: Academia, 2014 / František Šmahel // Česky časopis historicky – 2014. – Ročník 112. – Čís. 4. – S.785-790.
  54. Urbánek R. Václav Novotný / Rudolf Urbánek. – Praha: Česká akademie věd a umění, 1933. – 73 s.

VACLAV NOVOTNY'S CONTRIBUTION TO STUDIES OF THE HISTORY OF MEDIEVAL BOHEMIA

Ihor LIKHTEI (*Uzhhorod, Ukraine*)

Summary. *The article analyzes the scientific heritage of the famous Czech historian - medievalist, professor of Charles University in Prague Vaclav Novotny (1869 - 1932). He was a student of the famous Czech historians Jaroslav Gall and Josef Emler. In his numerous studies, V. Novotny paid the greatest attention to the study of the Hussite movement and the study of the life and activity of Jan Hus. In addition, the scientist has prepared four voluminous parts of the fundamental work "Czech History", which were published in separate books. They cover the period from ancient times to 1273. V. Novotny's research has not lost its relevance to this day.*

Key words: *Vaclav Novotny, Vaclav Tomek, Jaroslav Gall, Josef Emler, Otakar Odolzhylík, history of the Czech Republic, Jan Hus, history of the Hussite movement.*